

BÖLGESEL GÜÇ DENGELERİNDE

TÜRKİYE KATAR İLİŞKİLERİ

MAHMUT ALRANTİSİ

SETA

**BÖLGESEL
GÜÇ DENGELERİNDE
TÜRKİYE-KATAR
İLİŞKİLERİ**

**BÖLGESEL
GÜÇ DENGELERİNDE
TÜRKİYE-KATAR
İLİŞKİLERİ**

MAHMUT ALRANTİSİ

SETA

Mahmut Alrantisi

Lisansını Gazze İslam Üniversitesi'nde tamamlayan Mahmut Alrantisi yüksek lisans derecesini El-Aksa Üniversitesi Diplomatik ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden ve doktora derecesini de Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden almıştır. SETA tarafından Arapça yayımlanan *Ru'ye Türkiye* dergisinin editör yardımcılığını yürüten Alrantisi aynı zamanda SETA dış politika araştırmalarında araştırmacı olarak Türkiye ve Arap Körfezi ülkeleri arasındaki ilişkiler üzerine çalışmalar yapmaktadır. Aljazeera Center for Studies tarafından yayımlanan *Katar'ın Arap Baharı Ülkelerine Yönelik Dış Politikası ve Filistin Meselesi* başlıklı bir kitabı bulunmaktadır.

SETA Kitapları 79

ISBN: 978-625-7712-51-4

© 2021 SET Vakfı İktisadi İşletmesi

1. Baskı: Ekim 2021, İstanbul

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Düzeltili: Berrin Çalışkan, Mustafa Said İşeri

Kapak: Erkan Söğüt

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı ve Cilt: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA Kitapları

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	9

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTA ÖLÇEKLİ GÜÇ VE KÜÇÜK DEVLET

ORTA ÖLÇEKLİ GÜÇ	19
KAVRAMSAL GELİŞİM	20
GÜÇ HESAPLARINA GÖRE DEVLETLERİN TASNİFİ	33
ORTA ÖLÇEKLİ GÜÇLER İLE KÜÇÜK ÖLÇEKLİ GÜÇLER AYRIMI	35
KÜÇÜK DEVLETLER	41
GÜÇLER DENGESİ VE KÜÇÜK DEVLETLER	58
KÜÇÜK DEVLET VE KOMŞULARI	66
AKILLI KÜÇÜK DEVLET	67
SONUÇ	71

İKİNCİ BÖLÜM

ORTADOĞU'DAKİ ORTA VE KÜÇÜK ÖLÇEKLİ GÜÇLER

GİRİŞ	75
ORTADOĞU'DAKİ ORTA ÖLÇEKLİ GÜÇLER	77
ORTADOĞU'DAKİ KÜÇÜK DEVLETLER	81
ORTADOĞU'DAKİ DEVLET DIŞI AKTÖRLER	88
ORTA BÜYÜKLÜKTE BİR GÜÇ OLARAK TÜRKİYE	90
KÜÇÜK BİR DEVLET OLARAK KATAR	106
ORTADOĞU'DA ORTA ÖLÇEKLİ GÜÇ İLE KÜÇÜK DEVLETLER ARASI İLİŞKİLER	124
SONUÇ	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE-KATAR İLİŞKİLERİ

TARİHİ İLİŞKİLER	133
KRİZLER DÖNEMİNDE İKİLİ İLİŞKİLER	181
KATAR'DA VE TÜRKİYE'DEKİ YEREL FAKTÖRLER	207
İKİLİ İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ (2002-2020)	221

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME | 241

KAYNAKÇA	260
----------	-----

ÖN SÖZ

Bu kitap güç kavramının ve devlet sınıflandırmasının birden fazla şekilde yorumlandığı bir ortamda değişen uluslararası ve bölgesel koşullar altında Türkiye ve Katar'ın ortak hareketinin geleceği konusunda orta büyüklükte güç ile küçük devlet arasındaki özel ilişkileri ve iki ülkenin ortak hareketinin geleceğini anlamayı amaçlamaktadır. Kimi yorumlar, jeopolitik veya ideolojik çıkarlara ilişkin ilişki unsurlarını birbirine bağlarken bu kitap kapsamlı bir bakış açısıyla, Ortadoğu'daki orta büyüklükteki güç ile küçük devlet ilişkisini etkileyen nedenler ve unsurlar üzerinde durmayı amaçlamaktadır.

Kitabın bir başka ayırt edici özelliği, iki husus üzerinden indirgeme kusurunu gidermeye çalışmasıdır. Birincisi güç kavramının maddi olan ve olmayan boyutlarını ele almak, dolayısıyla orta büyüklükte güç ve küçük devlet kavramını bu hareket noktasından değerlendirmek, dolayısıyla iki devletin tasnifini bu perspektiften irdelemektir. Bu yaklaşım genel çerçevede her devletin uluslararası sistemdeki konumu bağlamında ihtiyaçlarını, politikalarını ve yeteneklerini anlamaya yardımcı olmaktadır. İkincisi de tek boyuta odaklanıp diğer boyutları ihmal eden indirgemeci bir teoriden ziyade orta büyüklükte güç ve küçük devlete önem veren ve ilişkinin yapısını bağımsız şekilde analiz eden bir boyut içeren bir teori çerçevesinde iki devletin ilişkisini anlamaktır.

Literatürde iki ülke arasındaki ilişkileri, orta büyüklükte güç ve küçük ülke açısından ele alan fazla çalışma bulunmuyor olsa da bu kitap orta büyüklükte güç ile küçük ülke arasındaki ilişkiler alanına katkıda bulunmaktadır. Süper gücün geriye gitmesi ve bölgesel kırılğanlıkların gölgesinde orta büyüklükte güçlerin ve küçük güçlerin rolleri ve önemleri artar. Kitap orta büyüklükte güç politikalarının etkileşiminin büyük güçlerin

stratejilerini etkilediğini varsayar. Buna ek olarak orta büyüklükte güç ve küçük devletin Ortadoğu'da birlikte hareket etmesinin orta büyüklükte güçler arasındaki jeopolitik rekabet bağlamında iki orta büyüklükte gücün birbirini hareket ettirmesinden daha kolay olabileceğini varsayar ve çevre kısıtlamalarına uygun olarak bölgenin şeklinin değiştirilmesine katkıda bulunur. Kitap aynı zamanda küçük devletin coğrafi olarak en uzak ülkeyle ittifak kurma eğiliminde olduğunu, fırsat ve tehdit algılamasında kendisi için en güçlü güvenliği sağlayabildiğini varsayar. Öte yandan Türkiye ve Katar konusu açıkçası oldukça farklıdır. Çünkü kitaba konu olan bu iki devletin, süper güçle iyi ilişkileri vardır ve aynı zamanda her ikisi de bölge halklarının çıkarlarına daha yakındır. Genellikle her iki devlet de bölgedeki diğer güçlerin çıkarlarıyla çatışan politikalar uygulamaktadır. Ayrıca iki devletin de farklı siyasi yapısı vardır; biri demokrasi diğeri monarşi. Dolayısıyla bu farkın ilişkiler üzerindeki etkisi izlenebilmektedir. Bunun için aldığımız örneğe *hard case study* olarak bakabiliriz. Üstelik her biri diğeri- nin sahip olmadığı potansiyele sahiptir. Örneğin Türkiye askeri, teknolojik ve diplomatik potansiyele sahiptir. Katar'ın ise coğrafi konumu, finansal yetenekleri ve yumuşak gücü vardır. Bu her iki tarafın da birbirinden faydalanması için avantajlar sağlamaktadır. Bu bağlamda iki ülke arasındaki ilişkilerin yeni olması nedeniyle, bu ilişkileri ele alan (çoğu 2016'dan sonra olmak üzere) az sayıda referans ve çalışma bulunmaktadır.

Bu kitap orta büyüklükte güç ile küçük devlet arasındaki ilişkiden yola çıkarak yapılan çalışmalarda ve Türkiye ile Katar arasındaki ilişkilerde bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Ayrıca önceki çalışmalarda ele alınmayan jeopolitik boyut dışında kavramsal boyutu ile önceki çalışmalardan ayrılmakta, bir muhakeme teorisi olarak Neoklasik Realizm Teorisi'ni esas alarak diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir.

Bu kitabı çalışırken kaynak bulma, nasihat etme ve bilgi vermede emeği olan herkese özel şükranlarımı arz ediyorum. Prof. Dr. Mehmet Şahin'e ise özellikle teşekkür ediyorum. Ayrıca Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına ve SETA Vakfı Genel Koordinatörü Burhanettin Duran'a desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Uluslararası sistem bir grup aktörden oluşur. Her ne kadar devlet uluslararası sistemde birincil aktör kabul edilse de devletlerin etkisi güç farklılıklarından ötürü ülkeden ülkeye ve zamandan zamana değişkendir. Yine uluslararası sistemde gücün dağılımı, uluslararası sistemin biçiminin belirlenmesine katkıda bulunmakla birlikte devletler “büyük güç”, “orta büyüklükte güç” ve “küçük güç” olmak üzere üçe ayrılır. Bu sınıflandırma Avrupa’daki ulus devlet sisteminin başlamasıyla gündeme gelen ve ilk olarak Milano belediye başkanının ortaya atarak dünyayı üç tür devlete böldüğü eski bir sınıflandırmadır: “imparatorluk” (*grandissime*), “orta büyüklükte güç” (*mezano*) ve “küçük güç” (*piccioli*).¹ Büyük güçlerin nüfuzu, etki alanlarının genişliği ve uluslararası sistem üzerindeki hegemonyalarına rağmen orta büyüklükte ve küçük güçler, uluslararası sistemin yapısındaki değişiklikler ve uluslararası sistem içindeki çeşitli güç dengeleri, özellikle alt bölgesel sisteminde güç biçimlerindeki değişikliklerle orantılı olarak güçlerini, etkilerini ve konumlarını en üst düzeye çıkarmaya çalışırlar.

Uluslararası ilişkiler literatürü geçmişte sadece büyük güçlere odaklanmıştı. Orta ve küçük güçler üzerinde çalışılsa bile bu büyük güçlerle ilişkiler bağlamında inceliyordu. Bu kitap ise nadiren söz edilen bir konuya ışık tutmaktadır: Orta büyüklükteki bir gücün küçük bir güç ile olan ilişkisi. Bu kitabın bir başka özelliği de Ortadoğu’daki orta büyüklükte bir güç ile küçük bir gücü incelemesidir. Zira literatürün

¹ Hasan Basri Yalçın, “The Concept of ‘Middle Power’ and the Recent Turkish Foreign Policy Activism”, *Afro Eurasian Studies*, Cilt: 1, Sayı: 1, (2012), s. 195-213.

önemli bir kısmı orta ve küçük güçleri Batılı kavram ve politikalar açısından ele almaktadır. Bilindiği gibi Ortadoğu diğer bölgelerden farklı olarak çatışmaların yoğunluğu ve gündemlerin çok hızlı değişmesi ile karakterizedir. Dolayısıyla bu, bölgedeki orta ve küçük güçlerin diğer bölgelerdeki orta ve küçük güçlerden farklılaşmasına, bölgedeki hiçbir devletin büyük güç haline gelememesine ve neredeyse tüm büyük güçlerin bu coğrafyada varlık göstermesine neden olmaktadır.

Yükselen güçlerin ya da orta büyüklükte güçlerin rolü daha çok Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte çift kutuplu sistemin çöküşünden sonra büyük güçlerle olan ilişkilerinden ve uluslararası sistemin istikrarında oynayabilecekleri rolün mümkün olmasından sonra konuşulmaya başlanmıştır. Orta büyüklükte güce olan ilgi son zamanlarda artmış olsa da bu ilgi önemli ölçüde orta büyüklükte gücün okunmasına yönelik değil süper güç ya da liberal siyasetin rolünü desteklemeye yönelik olmuş ve bu da orta büyüklükte gücün “Belirli bir bölgesel sistemdeki otorite dağılımı üzerinde sınırlı etkiye sahip, ancak kendisini doğrudan etkileyen ulusal veya bölgesel güvenliğe ilişkin meselelerde büyük güçlerin tutumunu değiştirmek ve kendi tutumunu savunmak üzere bir dizi çeşitli güç kaynaklarını kullanabilen etkin devlet”² tanımıyla tutarlılık içindedir.

2003'ten bu yana Amerikan hegemonyasında ortaya çıkan gerilemeyle birlikte gerek bazı devletler gerekse bölgelerinde ya da uluslararası sistemin reforme edilmesine yönelik talepler bağlamında üstlendikleri etkin roller önem kazanmaya başlamıştır. Aynı bağlamda bazı küçük güçler uluslararası meselelerde önemli roller oynamış, zaman zaman savaş başlatma ya da bitirme sebebi olmuş, bazıları ise alt bölge düzeyinde öne çıkmıştır. Dolayısıyla bu kitap orta büyüklükte güç ve küçük devlet kavramlarını ele alarak bu ülkelerin özelliklerini, rollerini ve yeteneklerini anlamaya yönelik bir çalışma olması bakımından bü-

² Dong-min Shin, “A Critical Review of the Concept of Middle Power”, E-International Relations, 4 Aralık 2015, <https://www.e-ir.info/pdf/60016>, (Erişim tarihi: 1 Temmuz 2021), s. 4.

yük güçleri konu alan çalışmalardan ayrılır. Ayrıca orta büyüklükte güç ve küçük devlet arasındaki ilişkileri ele alır.

Öte yandan bu kitap güç kavramının ve devlet sınıflandırmasının birden fazla şekilde yorumlandığı bir ortamda değişen uluslararası ve bölgesel koşullar altında iki devletin ortak hareketinin geleceği konusunda orta büyüklükte güç ile küçük devlet (Türkiye-Katar) arasındaki özel ilişkileri ve iki ülkenin ortak hareketinin geleceğini anlamayı amaçlamaktadır. Kimi yorumlar jeopolitik veya ideolojik çıkarlara dair ilişki unsurlarını birbirine bağlarken bu kitap kapsamlı bir bakış açısıyla Ortadoğu'daki orta büyüklükteki güç ile küçük devlet ilişkisini etkileyen nedenler ve unsurlar üzerinde durmayı amaçlamaktadır.

İndirgemeci yaklaşımdan kaçınan bu kitapta iki hususa dikkat çekilmektedir. Birincisi güç kavramının maddi olan ve olmayan boyutlarını ele almak ve değerlendirmektir. Bu yaklaşım genel çerçevede her devletin uluslararası sistemdeki konumu bağlamında ihtiyaç, politika ve yeteneklerini anlamaya yardımcı olur. İkincisi de orta büyüklükte güç ve küçük devlete önem veren ve ilişkinin yapısını bağımsız bir şekilde analiz eden bir teori çerçevesinde iki devletin ilişkisini anlamaktır.

Kitap, iki ülke arasındaki ilişkileri, orta büyüklükte güç ve küçük devlet açısından ele alan az sayıdaki çalışmadan biridir. Süper gücün geriye gitmesi ve bölgesel kırılmalıkların gölgesinde orta büyüklükte güçlerin ve küçük güçlerin rollerinin artmasıyla önemleri de artar. Orta büyüklükte güç politikalarının etkileşiminin büyük güçlerin stratejilerini etkilediğini varsayan bu kitapta, orta büyüklükte güç ve küçük devletin Ortadoğu'da birlikte hareket etmesinin orta büyüklükte güçler arasındaki jeopolitik rekabet bağlamında iki orta büyüklükte gücün birbirini hareket ettirmesinden daha kolay olabileceği ve çevre kısıtlamalarına uygun olarak bölgenin şeklinin değiştirilmesine katkıda bulunacağı savunulmaktadır. Ayrıca küçük devletin coğrafi olarak en uzak ülkeyle ittifak kurma eğiliminde olduğu, fırsat ve tehdit algılamasında kendisi için en güçlü güvenliği sağlayabildiği varsayılmaktadır.

Bununla birlikte Türkiye ve Katar ilişkileri, iki devletin de süper güçle iyi ilişkileri olması ve bölge halklarının çıkarlarına olan yakınlıkları nedeniyle istisna olarak değerlendirilmektedir. Farklı siyasi yapıları olan bu iki devlet (demokrasi ve monarşi), genellikle bölgedeki diğer güçlerin çıkarlarıyla çatışan politikalar uygulamaktadır. Her biri diğerinin sahip olmadığı potansiyele sahip bu iki ülke arasındaki farkların ilişkiler üzerindeki etkisi izlenebilmek mümkündür. Örneğin Türkiye askeri, teknolojik ve diplomatik potansiyele sahiptir. Katar'ın ise coğrafi konumu, finansal yetenekleri ve yumuşak gücü vardır. Bu ise her iki tarafın da birbirinden faydalanması için avantajlar sağlamaktadır. Bu bağlamda iki ülke arasındaki ilişkilerin yeni olması nedeniyle bu ilişkileri ele alan (çoğu 2016'dan sonra olmak üzere) az sayıda referans ve çalışma bulunmaktadır. Bu kitapla Türkiye-Katar ilişkilerinin boyutlarına dair mevcut araştırma boşluğunun doldurulması hedeflenmektedir. Kitap kendisinden önceki çalışmalarda ele alınmayan jeopolitik ve kavramsal boyutlarıyla ve bir muhakeme teorisi olarak Neoklasik Realizm Teorisi'ni esas alması nedeniyle özgün bir niteliğe sahiptir.

İki devlet arasındaki ilişkileri ele almaya başlamadan önce orta büyüklükte güç kavramının gelişimi, orta büyüklükte güçlerin özellikleri ve stratejileri ile geleneksel ve yükselen orta büyüklükte güçler arasındaki fark ele alınmıştır. The Hague Centre for Strategic Studies (HCSS) tarafından yayımlanan “Çağdaş Diplomaside Orta Güçlerin Rolü: Gücün Batı'dan Doğu'ya Kaymasının Işığında Orta Güçler Ne Yapabilir?” adlı çalışmada tanımlar üzerine anlaşmazlıkları ve orta ve küçük güç türleri arasındaki farklılıkları dikkate alarak maddi ve maddi olmayan yeteneklere dayalı birleşik bir ülke sınıflandırması benimsendiğinden bu kitapta bu bakış açısı dikkate alınmıştır. Bu yolla gücün Batı'dan Doğu'ya kayması ışığında orta büyüklükte güçlerin neler yapabileceği incelenmiştir.

Kitap orta büyüklükte gücün ve küçük devletin kim olduğunu belirlemede üç parametreye dayanmaktadır. İlki “güç” tür (*power*). Buna göre devletin gücü kullanmak için yeterli kapasiteye sahip olması, mü-

zakere masasında ve sorunların çözümlerinde bir ağırlığının olması gerekir. İkincisi “nüfuz”dur (*influence*). Bu kavram devletin uluslararası topluma sıkıca yerleşmiş olması gerektiği anlamına gelir. Üçüncü kriter ise “kimlik politikaları”dır (*identity policies*). Bu da devletin diplomatik çözümler için çalışma gücü ve isteğini gösteren bir kimlik ortaya koyması gerektiği anlamına gelir ki tam olarak iyi dünya vatandaşlığını güçlendirmeyi teşvik etmeye ve yerel olarak sivil ve siyasi hakları savunmak için iyi itibara sahip olmaya yöneliktir. Kimlik politikaları iki tür orta büyüklükte güç arasında yani “merkezi geleneksel orta büyüklükte güç” (*established middle power*) ve “yükselen orta büyüklükte güç” (*emerging middle power*) arasında ayırım yapar. Bu bağlamda kimlik politikaları standardı orta büyüklükte güçler arasındaki farklılıklar dikkate alınarak küçük devletlere uygulanabilir.

Kitap, orta büyüklükte güçleri ve küçük devletleri sınıflandırma kriterlerini belirledikten sonra orta büyüklükte güç ile küçük devlet arasındaki ilişkiyi anlamak için Neoklasik Realist Teori’yi ele almıştır. Bir grup akademisyen ve araştırmacının orta büyüklükte güç ve küçük devletin politikalarını tartışmak için önerdikleri en uygun yaklaşım olduğundan Neoklasik Teori seçilmiştir. 1998’de Goetschel’in dile getirdiği neoklasik ve yapısal realizm küçük devlet analizinin en rekabetçi teorileridir. Carvalho ve Neumann’ın yaptığı çalışmalar da neoklasik realizm temellidir. Revecca Pedi’nin küçük devletler konulu araştırmasına göre Neoklasik Realizm Teorisi küçük devlet çalışmalarına en uyumlu teorilerden biridir. Bunun pek çok nedeni vardır. Birincisi maddi gücün göreceli imkanlarını ve devletin sistemdeki konumunu belirleme rolünü teyit eder. İkincisi yerel düzeydeki değişkenleri kabul eder ve bu değişkenlerin devletin davranışı ile uluslararası sistemin baskıları arasında gerçekleştiği tezini önerir. Üçüncüsü birim analizleri seviyesindeki değişkenlerin, yapısal zorlamanın etkisini ileten darbe iletim kayışları gibi çalıştığını kabul etmesidir. Bu nedenle devlet davranışı ve sonuçları her zaman devletlerin maddi imkanlarının seviyesine bağlı değildir. Bazı devletler kendi imkanlarının ötesinde hareket eder-

ken bazıları ise sahip olduklarının farkına bile varamazlar. Bu kitabın işleyişinde teorik değişkenler uygulamalı olarak ele alınmaktadır.

Neoklasikler, metodolojik prosedürlerin bir seçkisini temel alır. Bunların ilki gerek ayrıntılı bir tarihsel vaka olsun gerekse sahadaki bir vaka olsun karşılaştırmalı vaka çalışması yöntemidir. Bir olgunun zamansal gelişimi ve nedensellik sıralaması izlenir ve pek çok değerlendirilmenin sonuçları dikkate alınır. Bu ise bilgi kaynakları çeşitlendirilerek başta arşiv materyalleri, Dışişleri Bakanlığı arşivleri, toplantı tutanakları ve diplomatik telgraflar, keza resmi hitaplar, basın açıklamaları, dergiler, müzekkereler, devlet adamları, karar alıcılar, bilim adamları, uzmanlar ve görgü tanıkları ile yapılan mülakatlar olmak üzere veri toplama yöntemleri kullanılarak büyük bir bilgi birikimi gerektirir. Kitap kapsamında önemli Türk ve Katarlı kişiler ile röportajlar yapılarak iki ülke arasında özellikle askeri alanda imzalanan çeşitli belgeler ve antlaşmalar incelenmiştir.

Kitap giriş ve üç ana bölümden oluşmakta, sonuç ve değerlendirme bölümüyle son bulmaktadır. Birinci bölüm orta büyüklükte güç ve küçük devlet kavramları, gelişimi, tanımları ve özellikleri, stratejilerini ele almaktadır. İkinci bölümde Ortadoğu'nun iki devleti bağlamında ve bu bölgede orta büyüklükte ve küçük güçler arasındaki ilişkiyi anlamak üzere Ortadoğu'nun etkin olan aktörlerine değinilerek bu güçler ve ayrıca devlet dışı aktörler arasındaki ilişkiler ele alınmaktadır. Ayrıca Türkiye ve Katar tanımları gereği, dış politika faaliyetleriyle bağlantılı maddi olan ve olmayan olanakları açısından değerlendirilmekte, orta ve küçük büyüklükte güç tanımından hareketle her bir devletin politikaları ve çeşitli bölgesel ve uluslararası sorunlara ilişkin tutumlarına değinilmekte, son olarak bölgedeki orta ve küçük büyüklükte güçler arasındaki ilişkide tercihlerin nasıl yapıldığı izah edilmektedir. Yine orta büyüklükte güçler ile küçük devletlerin güç tasnif kriterleri bu bölümde Türkiye ve Katar üzerine uygulanmaktadır.

Üçüncü bölüm ise mevcut uluslararası sistemden farklı bir uluslararası sistem ışığında iki tarafın gücünü farklı bir sınıflandırmayla ele

olarak 1916'dan önce Türkiye ve Katar arasındaki tarihsel ilişkilere değinmektedir. Bununla birlikte tarihsel vizyon, mevcut dış politikaların bazı kökenlerine işaret ettiği için mevcut ilişkiler için bazı önemli açıklamalar sağlamaktadır. Bu bölümün temel yapısı iç içe değişkenler olarak liderlerin bakış açılarını ve stratejik kültürü; devlet, toplum ve yerel kurumlar arasındaki ilişkileri ve bağımsız değişken olarak iki ülkenin dış politikaları üzerinde etkisi olan yerel faktörleri ayrıca uluslararası ve bölgesel düzeyde sistemik değişimleri değerlendirerek ve en önemli uluslararası ve bölgesel dönüm noktaları üzerinden tartışarak Neoklasik Teori'nin Türkiye-Katar ilişkilerine uygulanmasından ibarettir. Bağımsız ve iç içe geçmiş değişkenlerin hem Türkiye hem de Katar'ın siyasal, askeri, ekonomik, kültürel ve medya düzeylerinde yakınlaşmasında bir rolleri olduğu ortaya konmuştur.

BİR

ORTA ÖLÇEKLİ GÜÇ
VE KÜÇÜK DEVLET

ORTA ÖLÇEKLI GÜÇ

Orta ölçekli güç kavramının kökleri Avrupa'da ulus devlet sisteminin başladığı on beşinci yüzyıla dayanır. O zaman Milano belediye başkanı dünyayı üç tür devlete ayırmıştır: imparatorluklar (*grandissime*), orta ölçekli güçler (*mezano*) ve küçük ölçekli güçler (*piccioli*).³ Bu terimden kasıt tam anlamıyla boyutun orta düzeyde olması yani büyük güçler ile küçük güçler arasında kalmasıdır. Ayrıca orta ölçekli devletlerin (*middle sized states*) başkalarının yardımı gereksizsin yeterli güç (*strength*) ve otoriteye (*authority*) sahip olmalarından dolayı bekalarını koruma özelliği olduğu üzerinde durmuştur. Bu nedenle orta ölçekli güç tanımlarından biri şudur: Başkalarının yardımı olmaksızın ayakta kalabilmeye yeterli güç ve otorite sahibi olan devlettir.⁴

Yine bir yanda otoriter ve sorumsuz devlet diğer yanda zafiyetleri bulunan zayıf devlet arasında ara buluculuk kavramı hakkında Aristo'ya atfedilen bir anlam vardır. Bu nedenle devlete önemli bir itibar kazandıran iyi ve üstün davranış olarak onur ile onursuzluk arasındaki bir konumda yer alan ara buluculuk tercihi ayırt edici olmaktadır.⁵

Ara buluculuk konusu yalnızca Batı düşüncesiyle sınırlı değildir. Konfüçyüs'ün ele aldığı unsurlardan biri de denge ve uyum için uygun konum olarak açıkladığı ara buluculuktur:

³ Kevin Rudd, "Leading Not Following: The Renewal of Australian Middle Power Diplomacy", *The Sydney Papers*, Cilt: 19, Sayı: 1, (2006).

⁴ Rudd, "Leading Not Following".

⁵ Kohei Imai, "The Possibility and Limit of Liberal Middle Power Policies. Turkish Foreign Policy toward the Middle East During the AKP Period (2005-2011)", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Middle East Technical University, 2011), s. 21.

Bu denge ve ara buluculuk, dünyadaki beşeri eylemlerin tümünü doğuran muazzam bir köktür. Bu uyum tümüyle izlenmesi gereken kapsamlı bir yoldur. Denge ve uyum durumlarına uygulanırsa gökte ve yerde mutlu bir sistem hakim olur, orta yol ve uyum gerçekleşince her şey bollaşır, yer ve gök doğru konumunda bulunur.⁶

Kur'an-ı Kerim'de de durum böyledir: "İşte böylece sizi mutedil (orta halli) bir ümmet kıldık."⁷ Kimi alimler buradaki "itidal"ın adalet ve değerlerle İslam ümmetinin itibarı ve uluslararası siyasetle diğer milletler karşısında itidalli bir konumda bulunmasıyla ilişkili bir özellik olduğunu, hegemonya ve gücü kötüye kullanmanın olumsuz anlamlarını dışladığını ifade eder.⁸

Kısacası ara buluculuk ya da orta yol kavramı ile ilgilenirken iki temel yaklaşım vardır: Ontolojik olarak ifade edebileceğimiz ve mevcut maddi olanaklar ve buna ilişkin sorulara dayalı ilk temel uluslararası ilişkilerde realist düşünce temelidir. Diğeri ise bilişsel epistemolojik olup bilgiyi ve doğru düşünceleri tanıma yöntemini esas alır. Bu temelden hareket eden konstrüktivistler herhangi bir durumda herhangi bir devletin nasıl yorumlanacağına ilgi göstermişler, diğer devletin tutum ve davranışlarını yorumlamışlar ve sonra da belirli davranışlar yoluyla kimliğini inşa etmişlerdir.⁹

KAVRAMSAL GELİŞİM

Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler'in (BM) kuruluşuna ilişkin görüşmeler sırasında orta ölçekli güç kavramının siyasal kullanımları ortaya çıkmıştır. Birinci veya İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni dünyada güç ve nüfuz iddiasıyla kendilerini bu şekilde tanımlayan devletler tarafından ileri sürülmüştür. Uluslararası siyasi sistemdeki devletlerin

⁶ "The Doctrine of the Mean", çev. Charles Muller, Resources for East Asian Language and Thought, (2018), www.acmuller.net/con-dao/docofmean.html, (Erişim tarihi: 13 Mart 2020).

⁷ Bakara Suresi 2/143.

⁸ Mustafa Ulvani, *Kur'ani Söylemde Uluslararası Siyasal Değerler: Uluslararası İlişkiler Çalışmasına Sistematik Bir Giriş*, (Amman, 2005), s. 425.

⁹ Imai, "The Possibility and Limit of Liberal Middle Power Policies", s. 22.

Bu kitap Türkiye ile Katar arasındaki ilişkinin gelişimini incelemektedir. Uluslararası ve bölgesel sistemdeki gelişmeler iki ülkenin yaklaşmasının önünü açmış ve bu yaklaşmanın daha fazla artmasında ise liderlerin yaklaşımları büyük rol oynamıştır.

Türkiye-Katar arasındaki ilişki dış politikadaki uyumdan stratejik ortaklığa dönüşen iş birliğine ve ardından birçok alana yansarak iki ülkenin stratejileriyle uyumlu kapsamlı bir stratejik ortaklığa dönüşmüştür. En önemlisi ise Ankara ve Doha yönetimleri arasındaki iş birliğinin güvenliklerini artırmaya ve diğer güçlerle ilişkilerinde bölgesel etki olasılıklarını ve bağımsızlık derecelerini güçlendirmeye katkıda bulunmasıdır.

Kitabın ayırt edici özelliği ise Türkiye-Katar arasındaki ilişkiyi ideolojik veya reformist unsura indirgmeden, kapsamlı bir iktidar perspektifinden ve Neoklasik Realist Teori üzerinden incelemesidir.

Türkiye ve Katar, orta ölçekli güç ve küçük devlet olarak sınıflandırılmaları göz önüne alındığında birbirlerinin sahip oldukları askeri, diplomatik ve ekonomik yeteneklerden bütünlüklü bir şekilde yararlanmaktadır. 2013 sonrasında yaşanan birçok krizde iki ülkenin güçlü bir şekilde yan yana durduğu görülmektedir.

